

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIGTRAAD

NR. 9. SEPTEMBER 1954

9. ÅRGANG

KAN NETALER OM
DADDER ELEV OET
TALER OM DROVVE
DER SOVER DEN
EVIET VELSIGNET
OG EVIET BERANSET
VAGER DEN AAND
SOM HAR KEMPET
OS EN

TAASINGE
THURSDAGS

National Kasseapparater

Vimmelskafte 38 København K

A/S Hvalsøe & Erlandsen

Nytorv 5 København K

A/S TAPETA

Elmegade 5 København N
Tlf. Nora 7150 — 7151

A/S Hempel's Isolerings Compagni

Amaliegade 8 København
Tlf. 3842 lokal 8 & 10

Jørgen Petersen

Isenkram - Bygningsartikler -
Brændsel
Hørsholm Tlf. 315

Alex I. Hansen & Søn A/S

Ingeniører - Entreprenører
Gøgevang 5 Hørsholm Tlf. 45

Svend Stendorf

Textillageret
Ballerup

KØGE

KULFORRETNING A/S

Banken
for

Vordingborg og Omegn

Aktieselskabet

Landbrugs- og Handelsbanken
Vordingborg

Sparekassen
for

Vordingborg og Omegn

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K. (kontortid 9—16).
Telf.: Om dagen Minerva 1336 om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.
Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet på aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bopiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlem.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidste efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2 nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

BESTYRELSE

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, sagfører, Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: Militærattache, Fl. B. Larsen, Stockholm.
Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund, Ordrup 5075.

Sekretær: Tobakshandler Sv. Darling, Hillerød.

Den øvrige bestyrelse:

Damtoft, Aage E., præst, Vesterbro 76, Ålborg. Fosmark, Johs., overlærer, Redaktør af Pigråd. Slagelsegade 9, 2., Kbh. Ø., Øbro 8537. Holt, Paul, seminarieforsstander, cand. mag., Århus. Jespersen, Otto, landsretssagfører, Søndergade 72, Århus. Johansen, P. A., arkitekt, Bernstoffslunds Allé 80, Charlottenlund. Kjeldsen, K., oberstløjtnant, Odense. Kæraa, Leo, tandteknikermester, Banegårdspladsen, Århus. Leth, O., bibliotekar, Johnstrupsvej 8, Sorø. Loft, Johs., gas- og vandmester, de Mezasvej 18, Århus. Mahler, P. E., førstelærer, Nr. Søby Skole, Nr. Søby, Fyn. Møller, Poul, fabrikant, Skive. Næsted, Børge, læge, Sadolinsgade 9 st. th., Odense. Olesen, Otto W., boghandler, Randers. Olesen, O., kontorchef, Grønnegade 18 A, Herning. Rambusch, H., landsretssagfører, Kongensgade 49, Esbjerg. Riis, Poul, pastor, Rosenvængets Sideallé 5, København Ø. Tria 3101. Schmidt, Otto, prokurist, Kolding. Thestrup, K. (M. F.), dommer, Herning. Thorsøe, Holger, købmand, Sønderborg.

BLADET PIGTRÅD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling, St. Kannikestræde 10, Kbh. K. (kontortid 9—16) Minerva 1336.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Overlærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2. sal, København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17,30—18,30).

FORRETNINGSFØRER

Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

Hak Jørgensens Bogtrykkeri, Ejby pr. Glostrup.

Afleveret til postvæsenet den 14. september . Trykt i 17.000 eksemplarer.

Fyns mindelund indviet

Monumentet bærer 326 navne

Komiteens formand,
grosserer Busk-Rasmussen på talerstolen.

Søndag den 29. august afsløredes på Frøbjerg Bavnehøj, på det skønneste og højeste punkt på den smilende ø, monumentet for 326 ofre fra besættelsestiden fra hele Fyns Stift ved en smuk og gribende højtidelighed, hvori kongeparret, medlemmer fra frihedsrådet, den fynske modstandsbevægelse og militære myndigheder fra hær og flåde deltog, og, naturligvis, først og fremmest de faldnes pårørende, ligesom der til den officielle højtidelighed, der transmitteredes over Statsradiofonien, var adgang for alle.

Frøbjerg Bavnehøj, hvorfra man kan skue milevidt ud over det skønne fynske land — helt til Jyllands-siden, har i den nyere tid

været et led i den nationale og folkelige rejsning, der gik over landet i slutningen af århundredet. Allerede dengang var der tale om at gøre det til en fynsk mindelund.

I 1913 stiftedes Frøbjerg-selskabet — da jorden var dels opkøbt, dels skænket. I tyverne flyttede skytte- og gymnastikforeningerne deres store stævner til Frøbjerg. I 1930 rejstes hallen ved foden af bakken — i samarbejde med Frøbjerg-selskabet og gymnastikforeningerne.

Siden 1951 har Det kgl. Teater, på den skønneste friluftsscene i Danmark, som Poul Reumert siger, givet sommergæstepil dér.

National mindelund

Det var naturligt at vælge Frøbjerg Bavnehøj, da man i 1945 drøftede planen inden for den fynske modstandsbevægelse om et fælles monument for de fynske ofre fra besættelsestiden. Stedet fandt man på Bavnehøjens sydskråning — bag friluftsscenen — i så skønne omgivelser som ingen andre steder på Fyn.

Monumentet er af bornholmsk granit, udformet af arkitekt H. G. Skovgård, og skulpturen udført af billedhuggeren Gottfred Eckhoff.

Det er et dristigt, men overmåde vellykket samarbejde mellem arkitekt og billedhugger. 326 navne er hugget i granit. De vil til sene tider minde og mane om et blodigt kapitel i danmarkshistorien. De er alle fra Fyns Stift, sømænd, frihedskæmpere, clearing-myrdede, soldater, civile, deporterede og politi. Stenen virker som et skønt gravmæle. En sejrsgudinde vil be-

kranse heltens grave. Men hun bliver vemodig — og hænger kun sin krans. Navnene er placeret efter byernes beliggenhed og fortæller symbolsk, på hvilken måde de faldt.

Frihedskæmpernes symbol er et sværd, civiles en blomst, deporteredes en firkant, søens folk et ror, terrorofrenes en slange, værn og politiets en kanon.

Et minde om en hård og brutal tid

Af de faldne er 165 søfolk. Mindeudvalget, der har forestået rejsningen af monumentet, består af følgende gamle modstandsfolk: grosserer Busk-Rasmussen, salgchef Åge Johansen, arbejdsmand P. H. Nielsen og Læge Einar Kruse.

Alle fynske kommuner har givet bidrag. Ny Carlsberg-fondet har ydet 10.000 kr. Selve mindesmærket er derimod rejst for midler fra modstandsbevægelsen — den kapital, man opsparerede i krigens sidste år,

INDHOLD:

	Side
Fyns mindelund indviet	211
Tiårsdagen for den 19. september	215
KL Sachsenhausens historie	221
Hvidsten internationalt valfartssted	225
Ufattelig grusomhed	227
Transporten til Frøslev	227
Disputats om de onde år	232
Nærmere kontakt med sydslesvigerne	232

H. NIELSEN
Tømremester
Kongsted pr. Rønnede
Tlf. Rønnede 46

Laur. Spandet
aut. Britmo Forh.
Adelgade 37 Præstø Tlf. 208

Aktieselskabet
Skjelskør Laane- og
Dicontobank

H. HANSENS
Høbelforretning
Kordilgade 54 Tlf. 149
Kalundborg

Kählers Teglværk
KORSØR

Manufaktur — Trikotage
J. GEERTSEN
Halskovvej 40 Korsør

Aktieselskabet
Dansk Svovlsyre- og
Superphosphat-Fabrik

Jystrup Savværk & Trævarefabrik

Carl Christensen

Telf. Ortved 132

Ølsemagle
Tømmerforretning
Johan Nielsen
Skensved Tlf. 142

Lille Skensved og Omegns
Foderstofforening

Kødfoderfabriken »SJÆLLAND«

A. m. b. A.

Ortved pr. Ringsted

CHRISTIANI & NIELSEN

Ørstedhus

København V

Dronningen, arbejdsmand Nielson, læge Ejnar Kruse, stiftamtmand J. Høirup, Busk-Rasmussen, Kongen, Åge Johansen.

og som samledes i den såkaldte 5. maj-fond.

Formanden for udvalget er grosserer Busk-Rasmussen, der har gjort et stort arbejde. Nu overlades det skønne monument til publikums beskyttelse. Det står i en natur så rig og skøn og mangfoldig, at den kun kan stemme de besøgende til dybeste andagt og æresfrygt.

På muren nederst på monumentet står Halfdan Rasmussens smukke vers: »Navnene taler om dåd, der blev øvet, taler om drømme, der sover deri. Evtigt velsignet og evtigt bekranset våger den ånd, som har kæmpet os fri —«.

Søndagen vekslede med sol og byger. Men alligevel blev det en smuk og uforglemmelig mindefest, der havde samlet ca. 10.000 deltagere. Kongen foretog om formiddagen, uden for programmet, en lille lynvisit til mindesmærket og nedlagde en stor laurbærkrans fra dronningen og ham selv. 6. regiments orkester spillede danske melodier, og da kongen og dronningen ankom, sang forsamlingen frihedssangen.

Så holdt grosserer Busk-Rasmussen åbningstalen.

Navnene på de 326 faldne taler om et både sørgeligt og stolt afsnit i Danmarks historie. Det er typisk, at det rejstes på Frøbjerg Bavne-

høj. Her har været afholdt store nationale og folkelige møder i over 50 år. Den 29. august blev en sejrens dag for Danmark. Da viste vi hele verden at vi ville være frie. Dette mindesmærke skal mane slægter efter os. Som vi ser, er navnene på stenen fra alle kredse af folket. Vi valgte at stå fast, trods kampens ulige kår, viljen var der, da der blev kaldt. De bestod prøven.

Denne sten skal stå som et minde om en hård og uretfærdig tid, et minde om den største skændsel, der kan overgå et folk, men også om sammenhold, hjælpsomhed og kammeratskab.

Kan vi sige ja til at leve vort liv videre i trofast forpligtelse mod det gode, friheden er for et folk, så kan vi retfærdiggøre digteren Halfdan Rasmussens skønne ord på stenen.

Studentsangerne sang, og kgl. skuespillerindé Ingeborg Brams læste Halfdan Rasmussens smukke og manende prolog.

En repræsentant for de pårørende rettede en tak til region 4 for trofasthed og kammeratskab mod de dødes pårørende. Her er i dag samlet ca. 700 pårørende til de navne, der står hugget i stenene. »Min søn, der sad i Vestre fængsel — men blev flyttet til et tysk fængsel, hvor han døde, skrev til en kammerat:

Det, vi længes efter, er at bygge et nyt og frit Danmark op, købt på de dyreste erfaringer. Tak til alle, der har været med til at rejse det skønne minde over vore kære, der faldt for frihedens sag!«

Fremtid gror af dyre minder

Biskop H. Øllgård udtalte: Landsmænd, fynboer, det er Fyn, der hædrer og mindes dem, der faldt i besættelsesårene fra hele Fyns Stift. De fleste navne er fra byerne. Men der er også mange navne fra landet. Kampen førtes over en bred front. Vi glemmer for hurtigt. Det har vi ikke råd til, Fremtid gror af fortids-minder, siger digteren.

Når navnene er glemte, skal de tale til kommende slægter. Fortælle, at da vi stod på afgrundens rand, da var vi på Fyn godt repræsenteret i denne frihedskamp, der atter gjorde os til herre i vort eget hus.

Krig er af det onde. Den kalder på det dårligste i mennesket. Derfor skal stenen fortælle, at krig skal bekæmpes. Vi skal ikke lade nogen have det slemt — have tillid til hinanden. Men frygt kan overvindes. Når vi tænker på dem, der døde for Danmark, må vi erkende, at der kom også værdifulde egenskaber frem under de onde år, offervilje, pligtfølelse, tapperhed. Også det fynske regiment, der lå ved grænsen den 9. april kan gøre os stolt. Det gjorde sin pligt. Fuldtud. Det gjorde alle de, der meldte sig frivilligt, vel vidende, at lønnen kunne være pinsler og død.

Vi bøjer os i ærbødighed for dem, der gjorde deres pligt. Ja, mere end det. Terror kan skabe et sammenhold, en styrke, man sjældent oplever under redelige forhold. Vi så det under folkestrejken. Vi alle stod bag modstandsbevægelsen efter den 29. august. Det skal navnene på stenene minde os om i årene fremefter. De, der døde, levede ind i døden.

Så sang studentsangerne igen, og grosserer Busk-Rasmussen takkede majestæterne og den stor forsamling.

Nu silede regnen igen ned over mindelunden — og lagde en tågedis

Dagbladet
BORNHOLMEREN
RØNNE

KEMIKOHL

Rønne Tlf. 116

Ringhardt Kofoed

Maler- og Glarmester
Tlf. Nexø 78

**Bagermester
Leegaard Jensen**

Nexø

Aktieselskabet

**Dampskibsselskabet
på Bornholm af 1866**

Møbler i 2 Etager

A/S Sydlandets Møbellager
Nexø

H. P. Blem Bidstrup

Store Torv Rønne

Johan Brodén

Sagfører cand. jur.
Rønne

Brødr. Lyngberg

Rønne

Restauration
Brøndegaardshaven

E. Ipsen
Svaneke Tlf. 76

SIMON MÅDSEN
RØNNE

JOHS. MUNCH $\frac{1}{8}$
NEXØ

$\frac{1}{8}$ E. Sonne-Hansen

Nexø

Svaneke Bank

Svaneke

$\frac{1}{8}$ **Grængegaardens Teglværk**
Grænge

Bernh. Pedersen & Søn

Møbelfabrik
Eskildstrup

L. Jørgensen

Kolonial - Isenkram - Porcelæn
Tlf. 87 Eskildstrup F

Magasin du Nord

Axel Andersen Helsingør

Ove Brammer

Helsingør

JASON

Stengade 43 Helsingør

Peter E. Samuelsen

Guldsmed & Gravør
Kalundborg Tlf. 442

Kjærulf Andersen

J. C. Pedersens Eftf.
Kalundborg Tlf. 88

K. Sommer

Bagermester

Kurre Mølle pr. Svaneke

Intallatør

Hansen

Svaneke

Eskildstrup

Møbel- og Bygningsnedkeri
H. Jensen Gaard Tlf. 125 y

Eskildstrup Hotel

v/ Chr. Rasmussen
Tlf. Eskildstrup 120

Græsted

Andelsbageri & Mølle
Tlf. 36

Ole Poulsen

Bjarkesvej Tlf. Helsingør 1036

Tage Andersen

Kolonial - Delikatesser
Lappen 10 Helsingør Tlf. 1845

A/S S. Schiøtts Eftf.

Kalundborg

Tømrer- & Bygningsnedkeri

Sv. Juel Nielsen
Kordilg. 46 Kalundborg Tlf. 1151

af regn omkring mindesmærket for de fynske ofre fra besættelsestiden, ved hvis fod et væld af skønne kranse og buketter havde hobet sig op.

Skønt og værdigt er opgaven løst af den komité, der har trukket det

store læs. Smukt har også de to kunstnere løst deres opgave.

Det blev tussmørke, før de sidste deltagere i den skønne og gribende mindefest forsvandt i regntyknin-gen ad de smalle, snoede veje, der fører fra Frøbjerg.

søge morderne og sørge for, at de bliver straffede.»

Politigården en fæstning

Politigården var efterhånden blevet omdannet til en veritabel fæstning, og det fortælles, at en tysk politimand, kaldet »Peter«, som støttede det danske modstandsarbejde, i tide fortalte, hvad der var på vej. Men man troede ham ikke, og da aktionen endelig var en kendsgerning, var det for sent at gøre modstand.

Ca. 60 »civile« havde den 19. september henvendt sig på politigården under forskellige foregivender, således at de inde fra kunne falde vagterne i ryggen.

Og dertil kom det tragiske, at mange af politiledelsens medlemmer på det tidspunkt allerede sad fanget på Dagmarhus. De var blevet tilsagt til et møde kl. 10. Det var bl. a. rigspolitichef Begtrup-Hansen, og departementschef Eivind Larsen og politidirektør Stamm. Andre steder havde tyskerne fundet daværende vice-politichef Arthur Dahl, politiinspektørerne Wolf, von Magius og Krenchel (sidstnævnte var alvorlig syg), vicepolitinspektør Glud og kriminalkommiss-

19. september deporteredes det danske politi

Sort dag med voldsom kamp ved Amalienborg

Arrestationen af det danske politi den 19. september for nu ti år siden, var en begivenhed, der rystede hele den danske befolkning. 2000 danske politimænd førtes ad søvejen til k-z lejren Neuengamme, hvorfra de senere overførtes til k-z lejren Buchenwald.

82 døde og mange af de hjemvendte fik men for livet, og der meldes stadig om alt for tidlige dødsfald af dem, »der var med«.

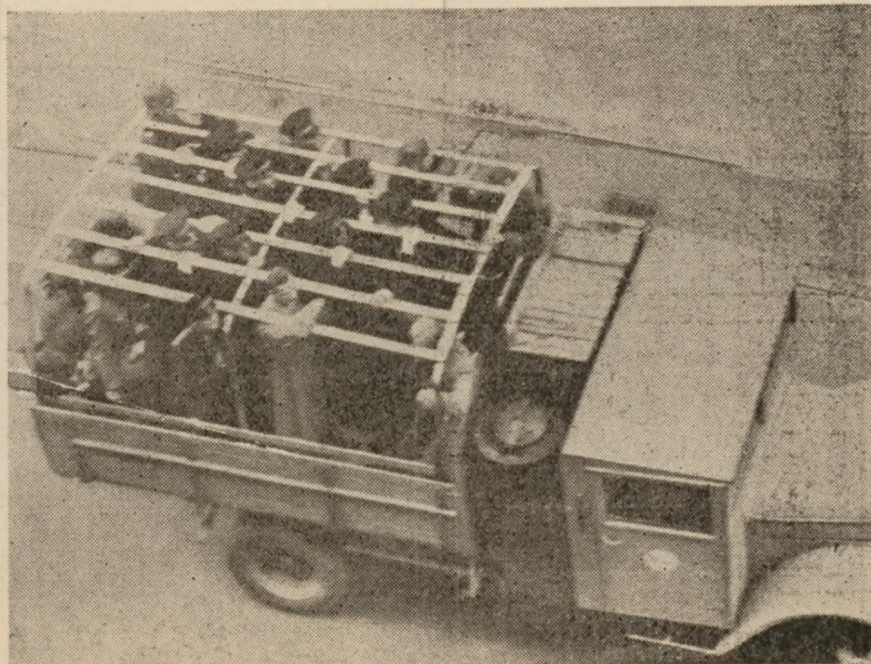
For befolkningen var det et voldsomt slag. Der fulgte en politiløs tilstand, mens de forhadte hipoer og Schalburg-folk daglig skød ganske vildt på den søgesløse civilbefolkning på gader og veje, opstod almindelige kriminelle forbryderbander, som røvede, plyndrede og afpressede penge. Det var dog kun en kreds af asociale individer, der benyttede sig af, at hovedstaden var værgeløs. Den lovdydige del af befolkningen satte en ære i at opføre sig omend endnu mere korrekt en før!

Forspillet

Efter en lang række provokationer, hvoraf den mest oprørende var mordet på de 11 unge frihedskæmpere i Shell-husets kælder, besluttede Pancke og Best at slå til. Takket være Frihedsrådets oplysning om, at de 11 kyniske mord udelukkende var en provokation, der skulle udnyttes endnu mere kynisk, fik tyskerne ikke den ventede folkeopstand, som skulle give anledning til at knuse politiet, men man fik snart et andet »halmstrå«. Den tyskvenlige politiassistent Sillemann blev likvideret, og i den anledning måtte samtlige blade den 14. september optage dette ultimatum fra »Pressekontoret for den højere SS- og politifører i Danmark«:

»Den måde på hvilken de politiske mord har taget overhånd har gjort det umuligt for den højere SS- og politifører i Danmark længere at tåle, at det danske politi ikke med al energi modarbejder den forbryderiske underverdens gangstermetoder. Der er derfor under forhand-

ling med departementschef Eivind Larsen blevet stillet den fordring til det danske politi med alle til rådighed stående midler at efter-

Gruppevis førtes politibetjentene i lastvogne til den ventende damper i frihavnen.

Sophus Jensen

Bogense

Tlf. 212

Bogense Bank*Aktieselskab*

Ullerslev-Skellerup

Andelsmejeri

Ullerslev

HANS**LYKKEGAARD**

Ferritslev pr. Ullerslev

Chr. F. Hey

Vestergade 5

ODENSE

N. Due-Petersen & Kryger

Ingeniører

Tlf. 118

Svendborg

Tlf. 118

Poul Thinggaard $\frac{1}{2}$

Svendborg

Ostfyn A/M

pr. Lamdrup

Herrested

Andelsmejeri

Tlf. Ørbæk 42

I. Bøye-Christensen's Eftf.*v/ K. Bille Knudsen*

Isenkram- og Udstyrsforretning

Marstal

Tlf. 79 - 149

L. Østerbye

STANDARD

Tlf. 251

Rudkøbing

VAREHUSET

/v Holger Pedersen . BOGENSE

 $\frac{1}{2}$ Chr. Fabers Fabrikker

RYSLINGE

»GYFA« *Glamsbjerg***Midtbyens Møbelfabrik***H. Agergaard Christensen
Glamsbjerg*

Maskinfabriken HJORTHOLM

v/ Sv. Nielsen

Tlf. 25

Glamsbjerg

G. Branth

Magasin

Glamsbjerg

Tlf. 229

Maskinfabriken »Flemløse«

Otto Pedersen

Tlf. Glamsbjerg 60 Flemløse St.

AAGE FRIIS

Svendborg

Glamsbjerg**Emballagefabrik***v/ Edv. Christensen***Bolette**

Møllergade 79

Tlf. 3167

Svendborg

Giro 8747

*Nil Bro*Vaskerimaskiner til ethvert
Formaal*N. C. Nielsen Nil-Bro A/S*

Tlf. Brobyværk 67 - 256

Fyens Bil- og**Traktorkompagni A/S**

Ringe

Tlf. 121 - 621

Brobyværk Autoværksted*Østergaard Petersen* Tlf. 239**Glamsbjerg
Trævarefabrik
og Savværk $\frac{1}{2}$** **Banken for Ringe
og Omegn****D. C. Jørgensen***Optik*

Marstal

Joh. Lorenzen

RUDKØBING . TLF. 53

sær Odmar og Andst. De blev sat i »æresarrest« i Turisthotellet. Det lykkedes Wolf at flygte fra et tagvindue. Statsadvokat Hoff blev arresteret trods et frit lejde. Politinspektør Mellerup, der var advaret under aktionen, blev senere taget.

Et bevis på, at tyskernes overfald ikke så meget var en straffeaktion som et udslag af frygt for politiet, ses deraf, at man endog deporterede helt nye reservebetjente, der kun et par dage i forvejen var kommet i uniformen.

Kl. 11 lød råbet på politigården: »Tyskerne stormer gården«.

Alt for hurtigt var de inde. Der var ingen tid til kamp. En del så deres snit til at springe ud gennem vinduerne til Hambroesgade. Den side af politigården var ikke blevet afspærret. Var den blevet det, var de flygtende sikkert blevet skudt.

Politifolkene blev nu visiteret og derefter drevet ned i søjlegangen.

Maskingevær og maskinpistoler

Tyskerne havde opstillet maskingeværer, og i vinduerne på 1. og 2. sal stod der tyske soldater med maskinpistoler. For at understrege situationens alvor blev der affyret skud med mellemrum.

Mange var drevet ud i gården i skjorteærmer, men anmodning om tilladelse til at hente klædningsstykker blev afslået. Man stod derfor og frøs, og da ingen havde fået tid til at spise, før aktionen satte ind, var alle meget sultne.

Transporten begyndte nu i lastbiler ned til frihavnen. Her blev alle over 55 år løsladt. Alle de øvrige blev frataget politiskiltene.

Efter flere timers venten — til dels i øsende regn — blev politifolkene i hold på 30 à 40 mand under stærk bevogtning ført ud på langelinjekajen til en kæmpedamper af norsk oprindelse ved navn »Cometa«.

Skibet var samme dag afhentet hos B og W, hvor det skulle repareres, og det flød da også overalt med værktøj og elektriske ledninger, så man forstår, at afhentningen var sket meget pludselig.

Drivvåde blev de 2000 stuvet ned i lasten — og humøret var langt nede — revet bort fra arbejdet — uden lejlighed til at sige farvel til kone og børn.

Stemningen blev endnu mere uhyggelig ved det stadige skyderi i forbindelse med en vældig ildkamp i retning mod Amalienborg.

Luften blev dårlig, idet ventilationen var yderst slet og den følelse at være indespærret og fuldstændig prisgivet tyskernes for godtbeholdende gjorde et stærkt indtryk på de fleste.

Kort efter sank da også en midaldrende overbetjent sammen. — Han blev båret død op.

Der blev nu udtaget 105 opdagere, der førtes til politigården for at fungere videre, men de gjorde selvfølgelig intet, der kunne skade gode landsmænd. De blev da også senere ført til Frøslevlejren.

For de 2000 gik turen først til Neuengamme, senere til Buchenwald til næsten ufattelig lidelser.

Om forholdene i Buchenwald har Pigtråd tidligere bragt udførlige artikler i numrene fra 15/1, 15/2, 15/4 og 15/5. De var skrevet af kriminalassistent A. Wass-Møller.

Dramatisk kamp ved Amalienborg

På Amalienborg kom det til regulær kamp. Her havde det danske politi overtaget vagttjenesten, efter at den danske hær og flåde var blevet afvæbnet den 29. august 1943.

Da der blev blæst luftalarm kl. 11 tænkte ingen på noget usædvanligt. Kort efter hørtes imidlertid skydning, og en civil cyklist meldte vagten på Amalienborg, at tyskerne havde besat St. Kongensgades politistation, og kort tid efter så man lastautomobiler køre afsted gennem Bredgade med arresterede politifolk.

Hurtigt blev der foretaget afspærring af Amalienborg slotsplads ved hjælp af spanske ryttere, som man havde til rådighed. De var forøvrigt først blevet færdige dagen i forvejen.

Hele politistyrken gav enstemmig tilslutning til forslaget om at kæmpe for at forsvare kongen og dronningen.

Der blev arbejdet med liv og lyst for at gøre pladsen så godt forsvaret som muligt. Alle ville være med, ja selv de yngste bude og mælkedrenge tog et nap med. Fra Larsens Plads i nærheden kom havnearbejderne løbende og spurgte, om politiet ikke ville have sandsække — et tilbud, der naturligvis blev modtaget med stor begejstring. Sækkene blev derefter i en forrygende fart fyldt med sand, salt, ja, endog med sukker, og på automobiler og trækvogne blev sækkene transporteret til slotspladsen. De blev anbragt overalt, hvor der skulle være skydestandpladser. Sækkene blev til uvurderlig hjælp og reddede mange menneskeliv i den efterfølgende voldsomme kamp.

Politibetjente har på Amalienborg slotsplads gjort klar til en varm modtagelse af tyskerne.

Missionshotellet

»ANSGAR«

Sønderborg

Tlf. 2472

Als Fløde Is

Sønderborg

Tlf. 3160

*Sønderborg
Konfektionsfabrik*

IRIS

Brdr. Mortensen

Tlf. 2266

Sønderborg

Hotel

DYBBØL BANKE

Tscherning Hansen

Tlf. Sønderborg 3411

Als Ægexport

Tlf. 2225

Sønderborg

Kleinstrup Pedersen

Ure & Optik

Sønderborg

N. P. HOLLER

Tømmerforr. - Maskinsnedkeri
Sundsmarksvej 8 Sønderborg
Tlf. 1614

H. HANSEN

Snedkermester

Sundsmarksvej 2 Sønderborg
Tlf. 1209

K. Grimstrup

Urmager . Guldsmed . Optiker
Sønderborg Tlf. 1707

Hotel Alssund

SØNDERBORG

STENDERUP JENSEN

Civilingeniør, Entreprenør

Sønderborg

A/S Sønderborg Trælasthandel

Brdr. Brag

Fiskerøgeri & Fiskeeksport Sønderborg

*A/S SØNDERBORG
JERN-FORRETNING*

Sønderborg Kafferisteri

MATH. LORENZEN

TLF. 3851

P. VILLADSEN

Entreprenør- og Byggeforretning . Sønderborg

MAGASIN DU NORD

Jørgen Andersen

Sønderborg

Nordborg Sparekasse

Als

A. Pallesen

aut. Elektroinstallatør

AUGUSTENBORG

TLF. 9

M. PERREGAARD

Korn- og Foderstoffer

SKOVBY - ALS

Desuden foretog havnearbejderne og budene og alle andre, der var strømmet til, en afspærring af Ny Tolbodgade ved hjælp af barrikader, som blev dannet af væltede automobiler, tøndes, sække, landgangsbroer fra rutebådene o. l. Jo der blev gjort et fortræffeligt arbejde.

Skadestuen blev gjort klar, og der blev dannet tre bårhold.

Forsvaret blev først og fremmest samlet om kongens og kronprinsens palæer. Adskillige frivillige tilbød at tage et nâp med i selve kampen, som ventedes, men man måtte dog sige nej, da man ikke havde våben nok. Under kampen var der dog frivillige der fik våben, eftersom politifolk måtte drages ud af kampen, da de var sårede.

Alle var rolige og beslutsomme. Man var fast besluttet på, at det ikke skulle lykkes tyskerne at få Amalienborg uden kamp. Alle politifolkene var gamle soldater. Nogle af dem havde været befalingsmænd og halvdelen af dem havde tjent i livgarden.

Flyveralarmen afblæstes kl. 11,50 og kl. 12,10 var alle på plads. Kronprinsen havde nøje fulgt alle forberedelserne, og han gav meddelelse om, at dronningen var på vej hjem fra Rungsted. Da dronningen ankom, blev hun hilst med hurrarâb af alle.

Pludselig lød råbet: Nu kommer de, og på et øjeblik var Amaliegade som blæst ren for tilskuere. Klokken var da 12,15.

Der dukkede nu en kolonne op på 70 grønne kystartillerister, og fra de nærmest liggende huse kastedes en regn af tusinder af ølflasker ned på stenbroen, hvor de knustes. Her ved blev der et helt lag af glasskår foran pigtrådsspærringen.

Soldaterne marcherede imidlertid roligt frem mod spærringen og spredtes derefter som ved gadekampe.

Danskerne søgte at få tyskerne til at standse, men forgæves.

Da faldt det første tyske skud, og danskerne fik ordre til at åbne ilden — og den første halve snes tyskere faldt.

De sårede råbte: »Hilfe, Hilfe —

Mutter«. Springende trak de sig tilbage fra hus til hus, medens der stadig faldt skud på begge sider.

Kanon føres i stilling

Tyskerne fik dog snart forstærkning og foretog yderligere tre angreb, men hver gang blev de slået tilbage.

En tysk kanon førtes i stilling, og huset i Amaliegade 42 blev beskudt, da de troede, at der var skudt på dem fra dette hus. Da de blev klar over fejltagelsen stak de derefter nr. 37 i brand og ilden bredte sig snart til nr. 39.

Først efter 1½ times forløb fik det danske brandvæsen lov til at træde til for at begrænse ilden, der truede med at antænde hele kvarteret.

Der fulgte nu tyske angreb fra lastbil og fra et beslaglagt hotel i Frederiksgade.

Det danske politi måtte hele tiden spare på den knappe ammunition. Til alt held kom der dog forstærkning fra ukendt side.

Tyskerne var efterhånden meget nervøse. De terroriserede hele kvarteret.

2 marinefartøjer føres frem

Kl. 14,10 ankom et par tyske marinefartøjer til Larsens plads. Herfra beskød de de nærmeste pakhuse og det bageste af Chr. IX's plads.

Besætningen gjorde en kanon klar, men de danske politifolk fordrev hurtigt betjeningsmandskabet.

Kl. 14,40 gav kongen ordre til, at kampen skulle standses. Der var fra politigeneral Pancke blevet telefoneret, at angrebet på Amalienborg var en fejltagelse.

Alle politifolkene havde vist en strålende holdning. Det var for dem en sorg, at kampen måtte standses, men det hjalp, da de fik at vide, at de skulle fortsætte som kongens vagt.

Ikke een tysker nåede ind på slotspladsen

Der var grund til at være stolt over kampen.

Ikke een tysker nåede ind på slotspladsen og kampen kostede ty-

skerne 16 døde og mange sårede, danskerne 4 sårede.

Politikommisær M. Nielsen-Ourol, der ledede kampen på Amalienborg, slutter sin skildring på følgende måde:

Næppe var skydningen standset, og de tyske tropper trukket bort, før folk strømmede ind på pladsen og hyldede vore raske politimænd. Man fortalte os, at havde vi været populære før, var vi blevet det endnu mere. Adskillige gav, hvad de havde, blomster, cigaretter o. s. v. En dame tog sit guldarmbånd af og rakte det til en reservepolitibetjent, idet hun sagde: »Giv dette til Deres forlovede«. Politimanden svarede: »Tak, min kone har netop fået et barn i går, og hun vil blive henrykt.« Sådan var stemningen.

Udmarchen fra Frøslev-lejren i T. Bøstrups streg.

Ethvert brev bør forsynes med vore smukke mærkater i farvetryk.

Vi har to at vælge imellem:

1. Bernadotte-mærkatet med hans billede.
2. Kammeraternes Hjælpefonds mærkat.

Begge mærkater foreligger i ark med 25 stk. à 10 øre og fås ved at indsende beløbet til giro 780, Kammeraternes Hjælpefond, St. Kannikestræde 10, København K.

De indkomne beløb går til fondens hjælpearbejde.

Carl Trap

Maskinsnedkeri

Sønderborg

Auto-Nissen & Petersen

Sønderborg

Tlf. 3569

Sønderborg Skiltefabrik

Indeh. Jacob Jacobsen

Tlf. 3379

Kongevej 12
Sønderborg

J. F. Fabrikken

v/ Ing. J. Freudentahl

Sønderborg

Herre- og Drengeskiviping
1. Kl. Skræderi

HILMER HOLM

Herre Hus
Sønderborg

Holger Hollensen
Havnbjerg

Jh. Henningsen

vis a vis
Raadhuset

Sønderborg
Tlf. 2183

Fiskernes Fællessalg

Tlf. 2339

Sønderborg

Eiler Hansen

Aut. Elektro Installatør
Østergade 9 Tlf. 2671 - 73

J. N. Mailand A/S

Vinhandel

Tlf. 3511

Sønderborg

Adolf J. Wolf

Indeh. Svend A. Wolf

St. Raadhusgade

Tlf. 2237

J. DIEDERICHSEN

Tyrolls Maskinfabrik

Sønderborg

Telf. 1720

Hotel Mommark Færgegaard

Mommark

Manufaktur - Udstyr - Trikotage

J. H. Kock

Sønderborg

Niels Jensen

Vognmand

Over Tandslet

Tlf. 7822

Statsanstalten for Livsforsikring

Inspektør for landdistrikterne
i Sønderjylland

Chr. J. Clausen

Vollerup Als Tlf. Sønderbg. 1421

Alsisk Frøavl ^{A/S}

Tlf. 3618

Sønderborg

Danebod Højskole

Frede Terkelsen Fynshav (Als)

5 mdr.s vinterskole for unge mænd
og kvinder fra 3. nov.

3 mdr.s sommerskole for unge
piger fra 3. maj

Rødning Bogtrykkeri

Schjødt Jensen

Rødning

Andelsbanken A. m. b. A.

RØDDING

Fros Herreds Sparekasse

Rødning

M. H. Hansen

Købmand

Rødning

Rødning Korn- og Foderstofforretning A/S

Mittag & Feddersen

Murermestre

Rødning

Klockmann Andersen

Vestergades Skotøjsmagasin

Rødning

H. Chr. Andersen

Bog- og Papirhandel

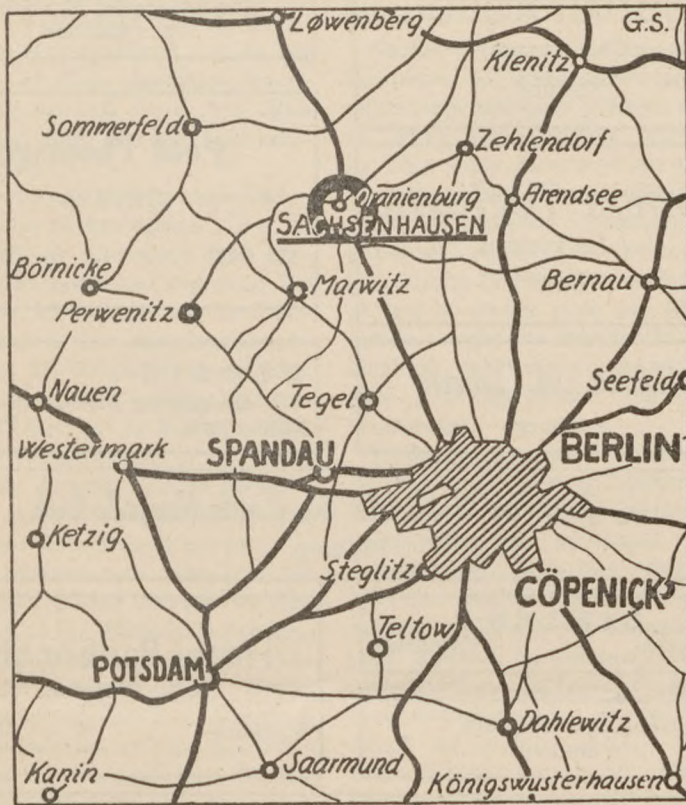
Tlf. 68

Rødning

Tlf. 68

KL Sachsenhausen

Journalist J. B. Holmgard fortæller lejrens historie

Sachsenhausen ligger ved Oranienburg i nærheder af Berlin.

Hier hat niemand zu lachen!
Der einzige, der hier lacht,
ist der Teufel — und der
Teufel bin ich!

Udtalelse af lejrkommandant
i Sachsenhausen, Baranow-
sky.)

»Besøg det skønne Sachsenhausen ved Havet. Udflugtssted ved landevejen Berlin-Oranienburg. Al slags vandsport, fiskeri, tennis og skydning«.

Således kunne man læse i en vejviser for Berlins omegn, som NSDAPs centralforlag i Berlin udsendte i trediveerne. Dengang var Sachsenhausen et yndet udflugtssted, hvor folk tog på week-end og rekreation, men i 1936 erhvervede »Zentralbauleitung der Waffen-SS« udflugtsterrænet og spærrede det

af for offentligheden. Det nye Sachsenhausen blev stadig betegnet som en slags »sanatorium« af fangerne, men »vandsporten« bestod nu i, at fangerne blev smidt i kanalerne ved Klinker-værket, og »skydningen« blev forlagt til kz-lejrens »Industriehof«, hvor fanger i tusindvis blev ombragt.

Sachsenhausen begynder i den nordlige del af byen Oranienburg og strækker sig mod øst til Hohenzollerkanalen, der forbinder Oder med Lehnitzsøen og floden Havel, mens den vestlige grænse er banelinjen Oranienburg-Neu Strelitz. Byen genneskæres af landevejen Oranienburg-Schmachtenhagen

Indtil 1936 hørte Sachsenhausen til »Stadtgemeinde Oranienburg«, og byens beboere var hovedsageligt

pensionister og tidligere hofembedsmænd. Gennem Sachsenhausens skove havde forskønnelsesforeningen anlagt smukke promenadestier, hvor fangerne senere »im Gleichschritt« trak deres blodspor fulgt af bestialske, afstumpede SS-folk og frådende hunde.

Allerede i 1933, da nazisterne efter »magtovertagelsen« lod SA oprette de første 50 kz-lejre, fik Oranienburg sin koncentrationslejr, der oprettedes i det tidligere Schultheiss-Patzenhofer bryggeri som en samlingslejr for politiske »Häftlinge«. Da SAs kz-lejre blev opløst igen i marts 1934, blev Dachau og Oranienburg som de eneste bevaret, men det viste sig hurtigt, at Oranienburg-lejren var alt for lille og derfor ikke anvendelig til det formål, nazisterne ville bruge den til. Det endte derfor med, at Oranienburg, der var blevet berygtet over den ganske verden gennem den flygtede fange Gerhard Seghers bog om lejren også blev opløst. Segher flygtede over grænsen til Danmark, hvorfor navnet Oranienburg ikke mindst herhjemme havde fået en ilde klang.

Da Oranienburg-lejren blev opløst, udsendte den tyske nazistiske presse en meddelelse om, at opløsningen var sket efter Hitlers befaling i forbindelse med et almindeligt amnesti. Formålet med denne meddelelse var, at offentligheden skulle få det indtryk, at det der i virkeligheden skete, var, at Oranienburg blev lukket, og at man samtidig åbnede den nye lejr Sachsenhausen!

I sensommeren 1936 kom de første fanger til Sachsenhausen fra »Moorlager Esterwegen« for at rydde det areal, hvor lejren skulle ligge. Barakker voksede op, og et dobbelt pigtrådshegn blev sat op for at sikre området, men først blev dog bygget en troppelejr med kaserner til SS. I anden række kom selve fangelejren, og i de første frygtelige måneder måtte fangerne overnatte i fri luft eller i nødtørftigt indrettede barakker. Først da der var sørget for, at SS kunne have det behageligt, begyndte man at udbygge selve fangelejren.

*Petersen
& Knudsen*

Padborg

Douls Møbler
v/ Snedkermester P. Madsen
Padborg

Peter Hansen
INTERNATIONALE TRANSPORTER
Krusaa

Toftlund
TRÆLASTHANDEL
Lassen-Schmidt

Haderslev Bank
Aktieselskab
Toftlund Filial

P. Olesen
Købmand
Toftlund

Toftlund
Isenkramforretning
Poul Agerup
Tlf. 200

Mathias P. Høeg
Snedkermester
Toftlund

H. WILLESEN & SØN
Høruphav pr. Kirkehørup

Tandslet Andelsmejeri
Neder Tandslet St. Als

Jens Jensen

SPEDITØR

BOV - PADBORG

Fjordhotellet
Chr. Jensen
Kollund

Stoffers Teglværk
v/ Jes Iversen
Nybøl

Alfred A. Jensen
Padborg

1/5 Frøslev Savværk og Emballagefabrik
Padborg

CYKLER
A. Jensen Vamdrup

Skomager Riishede
Vamdrup

Chr. Nissen
Strandhotellet Sønderhav
pr. Kollund

Poul Thomsen
KRUSAA
Tlf. 9421 pr. Padborg

BERGIS
når det gælder FOTO
Nørregade 8 Padborg

Hotel Padborghus
W. Willesen
Padborg Tlf. 238

TH. LAURSENS BOGTRYKKERI
Tlf. 21550 Tønder

Tønder Landmandsbank 1/5

Jacob Helms
Entreprenør & Betonvarefabrik . Tønder

P. BORNE
Sønderborg 1160 Graasten 1513

Nic. Albers
Damernes Magasin
Graasten Tlf. 1037

R. Rasmussen
Radio - Cykler
V. H. Rasmussen Graasten Tlf. 1031

Fjorgen Ipland
Graasten Tlf. 5660*

KAJ NIELSEN
Graasten
Ure - Brillor - Optik - Guld - Sølv

Sachsenhausen var ved oprettelsen tænkt som een af tre hovedkoncentrationslejre. De to andre var Buchenwald, der blev oprettet i sommeren 1937, og den allerede fra 1933 eksisterende Dachau. Dachau skulle dække Sydtykland, Buchenwald Midttykland og Sachsenhausen Nordtykland, og de tre lejre blev de store stamlejre, hvorunder alle de små lejre, der ikke var nedlagt, blev placeret som udekommandoer.

I begyndelsen lå den organisatoriske ledelse af kz-lejrene i Berlin, hvor *Heydrich* allerede i 1934 oprettede et embede som inspektør for kz-lejrene, et embede der beklædtes af chefen for dødningehovedtropperne, SS-Brigadeführer *Eicke*.

Eicke residerede i Prinz-Albertstrasse 7, Berlin, og havde under sig hele forvaltningen af kz-lejrene. Senere flyttede denne forvaltning til Sachsenhausen, hvor den optog flere hundrede kontorer.

*Eicke*s embede som inspektør for lejrene blev i 1939 knyttet til SS-Hauptamt für Wirtschaft, der igen i 1942 fik navneforandring til SS-Wirtschafts Verwaltungs Haupt Amt, kaldet SS-WVHA. Samtidig overtoges ledelsen af SS-Obergruppenführer og General der Waffen SS *Oswald Pohl*, hvis kæmpecentral, hvorfra samtlige lejre blev styret, lå i Sachsenhausen ved siden af lejren.

I Sachsenhausen oprettede *Oswald Pohl* »Amtsgruppe D«, hvorfra alle anvisninger og ordrer til samtlige kz-lejre blev udsendt. Intet kunne ske i en tysk kz-lejr, uden at der forelå tilladelse fra »Amtsgruppe D« hvis leder de første år var SS-Obersturmbannführer *Liebehenschel*, der senere blev kommandant i Auschwitz, og som derpå afløstes af SS-Standartenführer *Maurer*. »Amtsgruppe D« var kz-lejrenes generalstab, folk som ikke smudsede deres fingre til med blod, men som trak i trådene og udpønsede de uhyggelige retningslinjer, hvorefter terroren i lejrene blev udført.

Når Sachsenhausen kom til at spille en fremtrædende rolle i kz-lejrenes historie, skyldes det dels,

at SS-WVHA placeredes i lejren, og dels, at lejren lå i nærheden af tre af hovedleverandørerne af mennesker til kz-lejrene: fængslet på Alexanderplatz i Berlin, kaldet »Alex«, gestapos hovedkvarter i Prinz-Albertstrasse samt tugthuset Moabit.

Sachsenhausen var omgivet af en to meter høj kvaderstensmur med stærktstrømførende pigtråd, og foran lejren vejede to flag, hagekorset og SS's sorte fane med de to lynformede runer. Over indgangsporten til lejren stod »Schutzhaftlager Sachsenhausen«, et navn der et øjeblik kunne få de ankomne fanger til at tro, at stedet ikke var så slemt endda, noget de imidlertid omgående på den anden side af porten blev grundigt belært om var en vildfarelse.

Koncentrationslejren Sachsenhausen var formet som en ligebenet trekant, hvor selve fangelejren var beliggende, samt en trapez, der indeholdt den såkaldte troppelejr, hvor der fandtes kaserner, SS-sygehus, førerhjem, forvaltningsbygning med køkken og spisesal, transformatorstation, staldrum, garager, en stor ekcenserplads, SS-automobildepot og endelig »IKL«, d. v. s. forvaltningsbygningerne for SS-Standort Oranienborg.

I det trekantede område lå foruden »Häftlingslager« kommandan-

turområdet med barakker for de SS-folk, der gjorde tjeneste i lejren, nogle forvaltningsbarakker, »Politische Abteilung«, »Erkennungsdienst«, kammer-bygning, materialelager, garager, kommandanturkøkken med »Unterführerheim«, luftbeskyttelseskælder i form af en underjordisk keglebane, vagtkommandoens huse og en mindre park med dyrehave, hvor der holdtes bjørne, aber og blodhunde.

Kommandanturområdet var adskilt fra selve fangelejren ved en mur, i hvis midte, lige overfor lejrens ydre port, lå en stor tofløjet bygning med et tårn — Turm A — i midten. I denne bygning fandtes lejrens egentlige indgangsport, hvorover med metalbogstaver stod ordet »Schutzhaftlager«.

Indgangen var lukket med en gitterport, der bar den opmuntrende indskrift »Arbeit macht frei«. På højre side af den fem meter dybe indgangsport, lå portvagten med blokførerstuen og til venstre Arbeitsdienstführers værelser og postcensuren.

På første sal var der værelser for rapportføreren og lejrføreren, samt optagelsesværelset med det store fangekartotek, og i tårnet var der opholdsrum for tårnvagten samt en maskingeværstilling, bestående af et svært maskingevær, monteret på en forskydelig lavet,

Fange, løsladt 1950, fra den østtyske k-z-lejr Sachsenhausen aflægger beretning. På væggen ses korttegninger af Buchenwald tv. og Sachsenhausen th.

»CERES« Korn- og Foderstofforretning

Aktieselskab

Aabenraa

Aabenraa Maskinfabrik

Ramsherred 20 Tlf. 2520
Aabenraa

Hotel Danmark

H. Frimodt Sørensen

Tlf. 3158 Aabenraa

Aabenraa

Sækkelager

DAPA

A/S Dansk Paahængsvogn Fabrik
Aabenraa

Peter N. Andresen

Boghandel
Aabenraa

E. Vitus Nielsen

Statsaut. Revisor
Aabenraa

Alfred Paulsen

Maskinforretning

Tlf. 2638 Aabenraa

Svend Wæver ^{A/S}

Aabenraa

Aabenraa Margarinefabrik

Telf. 2469

PETER JESSEN

Aabenraa

J. P. TOP'S EFTF. ^{A/S}

Aabenraa

Trikotagefabrikken Acorn

Aabenraa Manufaktur ^{A/S}

Aabenraa Byggematerialeforretning ^{A/S}

Kilen 15

Tlf. 3226*

^{A/S} Hoffgaard

Telf. 8005

Aabenraa

Centralmejeriet

Aabenraa

Tlf. 2251

Urmager - Optiker

Willy E. Schmidt

Søndergade Aabenraa Tlf. 3705

Niels A. Nielsen & Søn

Farve- og Tapethandel
Tlf. Aabenraa 3128

Sparekassen

for Haderslev By og Omegn

Henry Christiansen

Tømmerhandel
Haderslev Tlf. 22541

Haderslev

Bank

Aktiesleskab

H. Sønderby & Co.

Maskinfabrik

Tarm

Den mest velsmagende

Sennep er

Alfa SENNEP

^{A/S} ALFA . VEJEN

hvorfra hele fangelejrens område kunne beskydes. I vagttårne rundt langs lejrsmuren fandtes lettere maskingeværer.

Foran »Turm A« lå appelpladsen, der var formet som en halvmåne, og rundt om den var grupperet de grønmaalede fangebarakker, strålede ud fra halvcirkelens centrum og med gavlene vendt mod appelpladsen. På gavlene af de barakker, der lå umiddelbart op til appelpladsen, var med store hvide bogstaver malet eet af »Reichsheini«s (Himmellers) slagord, der lød omtrent således:

»Es gibt einen Weg zur Freiheit. Seine Meilensteine heissen: Gehorsam, Fleiss, Ehrlichkeit, ordnung, Sauberkeit, Nüchternheit, Wahrfahigkeit, Opferzinn und Liebe zum Vaterland.«

For at finde frem til den rigtige ordlyd, har jeg studeret følgende kz-lejrbogsforfatteres værker: danskerne *Johs. Fosmark* og *Henry Meyer*, den norske professor *Seip* og tyskerne *Eugen Kogon*, *Heinrich Lienau*, *Arnold Weiss-Rüthel*, *Franz Ballhorn* og *Gunter R. Lys*, men de otte forfattere har hver sin version. Skulle der være en tidligere dansk Sachsenhausen-fange, der har skrevet den rigtige ordlyd ned, bedes han skrive til »Pigtråd«s redaktion. Vi hører iøvrigt også gerne fra læserne, hvis unøjagtigheder kan konstateres i denne artikelserie. De foreliggende udenlandske og danske bøger om Sachsenhausen indeholder, hastværkslitteratur som de er, mange fejl og unøjagtigheder, som ikke gerne skulle gentages i denne artikelserie.

Blandt de første fanger i Sachsenhausen, der kom fra Esterwegen for at opbygge lejren, var *Hans Check*, der fik lejrnnummer 1, og som endnu var i lejren, da de første danskere arriverede i slutningen af 1943.

Check, der sad ni år i koncentrationslejr, var i den sidste tid forarbejder på kommando *Speer*. Hans arbejdsgivere ønskede at belønne ham ved at løslade ham, dog således at han stadig var forpligtet til at gøre tjeneste for *Speer*. Fra che-

fen for SS-WVha forelå ønske om Checks løsladelse, men lejrforeren afviste den med den begrundelse, at Check var en af lejrens mest dovne »Häftlinge«. Dette kunne chefen for Hauptamt ikke forstå. Han forlangte en forklaring på, hvorledes en af Sachsenhausens mest

dovne og upålidelige fanger var blevet forarbejder på kommando *Speer*, og kommandanten måtte da desavuere lejrforeren og meddele, at dennes oplysninger var ukorrekte. Check blev derefter løsladt og tjenesteforpligtet hos firma *Speer*.

(Fortsættes)

Hvidsten er blevet internationalt valfartssted

Karen Åbye har på sin sommervandring gæstet Hvidsten kro mellem Randers og Mariager. Amerikanske Cadillacs og Packards kan parkere snudevendt mod kroens lave længe — i hundredvis af besøgende kan daglig sommeren igennem gå under Hvidsten-kroens tag.

Hun fortæller med kvindens indfølingsevne om sit møde med Gudrun Fiil og skriver bl. a.:

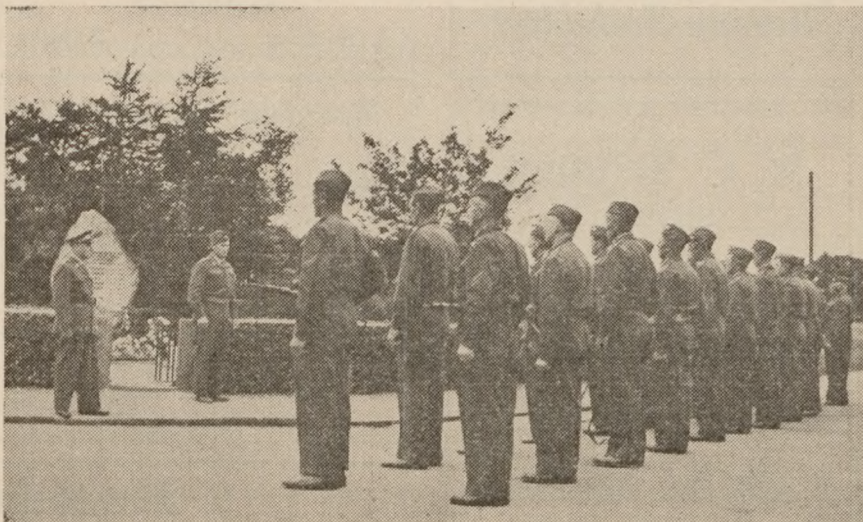
Kun to emner oplevede jeg kunne bringe harmen til at koge i Marius' Gudrun. Og forståelige! Thi selv hun — den mor og hustru, der bar krigens tungeste tab — har fået menneskers misundelse at føle. Det hænder, at folk kommer og ber hende vise sig det store komfur, som englænderne har foræret hende! Da rejser krokonen børster! Aldrig fik jeg nogen gave! Aldrig! Og på endnu et punkt blusser Gudrun Fiils harme vedvarende. Og man forstår det han fik kongens tapperhedsmedaille, siger

hun. Han giftede sig i København under stor ståhej men her i kroen har han dog aldrig povet at vise sig. Han skulle blot prøve på det. Det er faldskærmsjægeren, hun sigter til. Manden, der angav de mange, mange

Karen Åbye har også fundet en interessant historie frem om Marius Fiil hos tyskerne:

Gudrun Fiil har det blod i sig, der ikke kender til frygt. Selvfølgelig kender hun den — men den fik aldrig mæle i hendes mund. Om den fik det i hendes hjerte, og Marius og hendes folk var som hun. Det var hin Marius, der havde råd til at håne tyskerne under et gestapo-forhør på et tidspunkt, da dødsdommen hang ham over hovedet: Se, mine herrer, nu kaster jeg denne daler op i luften. Viser den krone eller plat, da er det England, som bliver den sejrende. Bliver den derimod stående på højkant, vinder hverken den ene eller den anden. Men bliver den hængende oppe i luften da vinder Tyskland!!!

Et sådant mod var Fiilernes. En

På 10-års-dagen for mordet på Hvidsten-gruppens folk, holdt det stedlige hjemmевærn parade ved mindestenen ved vejkrydset i Hvidsten.

A. Petersen
HAVNEMØLLEN
Fredericia Tlf. 200 - 201

Lunds Klædefabrik A/S
FREDERICIA

A/S E. Rasmussens Maskinfabrik
FREDERICIA

Landbomejeriet
Fredericia Tlf. 1558 & 1559

Carl M. Cohrs Sølvvarefabriker A/S
Fredericia

Gabriel
Fredericia

Chr. Jensens Sølvvarefabrik
Fredericia

Den Danske Landmandsbank
Aktieselskab
Fredericia Afd.

Kolding Strømpefabrik
Aktieselskab

Arbejdernes
Fællesbageri A/S
HORSENS

C. C.
v/ B. Andersen . C. C. Mikkelsen
Søndergade 30 Kolding Tlf. 2180

Dagbladet
TIDENS TEGN
Kolding

Horsens
Landbobank A/S

Nielsen & Skou Petersen A/S
Isenkram en gros
Tlf. 3434 Kolding

KOLDING
SALATFABRIK
Tlf. 1738

Horsens Folkeblad

De Danske Mejeriers
Maskinfabrik
A. m. b. a. Kolding

A/S Marins Mogensen
Kolding

N. C. Schmidt
HORSENS

Hans Hansen Sølvmedie A/S
Kolding

Thorvald Thøgersen
Kolding

Bech & Kildehøj,
H. Kildehøj & J. Jeppesen
Muremestre - Entreprenører

Brædstrup Andelsmejeri
Tlf. Brædstrup 4

I/S DANA
Sydjysk Iscreamfabrik
Tlf. Kolding 1848

Aktieselskabet
Kolding Korn

A/S M. Madsen
Vestergade 7 Silkeborg

A/S Randers Korn
Randers

slig rigdom af overlegenhed. En så grænseløs fornem arrogance. Ingen af dem fatter svagheden, der pris-giver — —og svagheden, der lader sig hædre.

Karen Åbye har også været på det sted, hvor Hvidsten-gruppen hentede de nedkastede våben og hun anbefaler gæster at opsøge stedet:

Besøger De Hvidsten kro, da bør De gøre turen — først til Spentrup kirke, hvor Blicher levede til sin død i 1848, og hvor den smerte overgik ham, at han modtog sin afsked som præst. Han døde i Spentrup præstegård inden nådensårets udløb, og han ligger begravet norden for kirken. Se det smukke lille museum, den nuvæ-

rende sognepræst har æren for. Og drag videre: til gårdejer Andersen i Allestrup-skoven. Han bor så godt gemt, at også gestapo havde ondt ved at finde ham, hvad der måske ikke siger stort. Thi særlig kløgtighed lagde besættelsestropperne ikke for dagen. Gårdejer Andersen, der selv havde en søn, som deltog i Hvidstengruppens arbejde (han undslap til Sverige), viser Dem sikkert gerne gennem skoven til marken, hvor engelske faldskærmsjægere nedkastede deres containers med våben og ammunition og den nærliggende mose, hvor sabotørerne ofte stod i vand til livet for at »drukne« faldskærmsilken i gængende mosedynd.

741 politiske fanger førtes over Flensborg til Frøslev

Transportskibet skulle være bordet, men nåede planmæssigt i havn.

I dagene 11.—13. august for 10 år siden blev danske politiske fanger flyttet fra lejren i Horserød til den nyoprettede Frøslev-lejr. Transporten omfattede 741 fanger, der i et tysk troppetransportskib blev sejlet fra Helsingør til Flensborg, hvorfra de førtes til Frøslev.

I den danske modstandsbevægelse havde man planer om at borde skibet med fangerne for at føre dem til Sverige i stedet for til Flensborg. Det er yderst sparsomt, hvad der er kommet frem om denne kupplan, men man veed, at det oprindelig var tyskernes plan at sejle fangerne til Flensborg med en dansk færge. Dette blev imidlertid ændret, og det lykkedes ikke modstandsbevægelsens ledelse at få tilstrækkelig besked herom. En modstandsgruppe saboterede derfor færgen, uden at det fik indflydelse på transporten med det tyske troppeteskib, som planmæssigt ankom til Flensborg havn.

Baggrunden for overflytningen var den, at man fra dansk side ønskede sat en stopper for deportationerne til de tyske kz-lejre. Da danske myndigheder fik opklaret, at der i marts 1944 skulle deporteres 100 danske statsborgere til Tyskland, gik direktør Svenningsen, udenrigsministeriet, til den tyske befuldmægtigede dr. Best og foreslog en plan om at der i Danmark byggedes en lejr, der kunne rumme de af tyskerne arresterede personer.

Best gik ind på planen og tog heller ikke afstand fra tanken om, at de danske fanger i Stutthof, Sachsenhausen og tugthusene skulle føres hjem. Derimod sagde han, at der intet håb var om at få jøderne tilbage fra Theresienstadt.

Tyskerne ønskede lejren lagt nær den dansk-tyske grænse, og sådan blev Frøslev-lejren til, men fangerne i de tyske kz-lejre kom ikke til Danmark, sådan som tyskerne havde lovet det.

Ufattelig grusomhed

En bog, der skildrer, hvordan nazi-tyskerne slagtede 12 millioner mennesker

Historien om hvordan 12.000.000 — tolv millioner — mænd og kvinder blev slagtet af nazisterne under den anden verdenskrig, fortælles i en ny bog, hvis offentliggørelse kostede dens britiske forfatter, Lord Russell, hans embede.

»Hagekorsets svøbe« beretter ikke meget, som ikke allerede er fremkommet under de forskellige krigsforbryder-sager, men den samler for første gang alt materiale og gengiver det i summarisk form. Lord Russell samlede en stor del af sit stof, medens han var vicegeneral-auditør i den britiske rhinhær fra 1946 til 1951 og rådgivende jurist ved alle britiske retssager mod tyske krigsforbrydere. Senere blev han vicegeneralauditør i England, men trådte tilbage i sidste uge, da regeringen betegnede offentliggørelsen af bogen som »uforenlig med hans embede«.

Bogen fortæller indgående om de forskellige drabs-, tortur- og terrorismetoder, nazisterne brugte for at udrydde jøder og holde det besatte Europa nede. Af hans udred-

ninger fremgår det, at tre millioner blev dræbt alene i Auschwitz-lejren i Polen, hvor titusinder af fanger daglig gik til det gaskammer, hvis eneste udgang førte til krematoriet.

Siderne er en maskingevær-ild af rædsler. Et eksempel er denne beretning fra Yanov-udryddelseslejren:

»Myrderierne blev så monotone, at staben officielt blev opfordret til at finde på nye metoder, og en af dem, Wepke, væddede på, at han kunne hugge en dreng over med eet øksehug. Væddemålet blev modtaget. Wepke hentede en tiårig dreng fra lejren, fik ham til at knæle ned med ansigtet skjult i hænderne, og efter at han havde svunget en enkelt gang med øksen for at indstille den, huggede han drengen over med et hug«.

Lord Russell oplyser også, at lejrkommandanten plejede at få levende spædbørn kastet op i luften, så han kunne bruge dem til »lerduer« for at more sin niårige datter.

**A/S Carl Hansen's
Rutebiler**

Vejle

**Udbyes
Bogtrykkeri A/S**

Vejle

London Herre-Magasin

Vejle

Vejle ny Bogtrykkeri

Martin Billeschou

Nørrebrogade 11 - 13 Tlf. 840
Vejle

★ U ★ S ★ A ★

HERRE-MAGASIN

Vejle

Lind & Jørgensen I/S
Møller Jensensvej 2 A Tlf. 2470
Vejle

Brødrene TAUL A/S

Vejle
Tlf. 3800 (3 Lin.)

Heine Ib

Vejle

Henry M. Sørensen & Co.
aut. Elektroinstallatør
Flegborg 7 Tlf. 1892
Vejle

**A/S VEJLE
MÆLKECOMPAGNI**

1/3 Brdr. Brincker
Grejsdal Hammerværk
Grejsdal

DEN DANSKE LANDMANDSBANK

Vejle Afdeling

Dansk Tyggegummi Fabrik

VEJLE

De fleste gaar til

I.C.

I.C I.C I.C I.C

SØRENSEN

A. Schjøth . Vejle

RØR - SANITET - CENTRALVARME

Jern- og Staalforretning A/S

Johan Andersen, Jernhandel A S

M. GAMBORG

Nørrebrogade 6 Tlf. 3311
Vejle

GRAND HOTEL

Vejle

C. F. Christensens

CONDITORI

Tlf. Vejle 425 & 468

Tage Petersen Boligmontering
Paladsteatrets Passage Tlf. 2300
Vejle

W. Hallgreen

Smede- og Maskinværksted
Nørretorv 2 Tlf. Vejle 787

ANDERS BACH A/S

Navnens Nordside
Tlf. 385 - 386
Vejle

C. V. CHRISTENSEN

Blikkenslager & Installatør
Ørstedsgade Vejle Tlf. 301

Brdr. Christiansens Møbelforretning
v/ H. Christiansen
Ørstedgade 19 Tlf. 2461
Vejle

Holger Christensen

Vestergade 6 Tlf. 3700 (3 Lin.)
Vejle

Worning & Petersen

Vejle Sæbefabrik A/S
Vejle

Bøje & Brøchner 1/3

Vejle

HAAHR & STEHR A/S

Tidl. Axel Nielsens Eftf.
Tlf. Vejle 250

Th. Vittrup's

Uldvare- og Tæppefabrik A/S
Vejle

Viggo Pedersen

Grejsdalen
Tlf. Vejle 34

Bertel Nielsen

& Haahr A/S
Vejle

M. JØRGENSEN

Frøavl & Frøhandel
Grejsdalen A/S Vejle

LARSEN & KNUDSEN

Vejle Litografiske Anstalt A/S

Vejle Lystryk

& Duplikering

Dæmningen 1 Tlf. 624

**Østjydsk
Papir Compagni**

Marselis Boulevard 125 B 19

AARHUS

Aarhus Gummivare-Fabrik
Aktieselskab

Købmand A. Thykjær
Risskov St. - ved Banen -
Kolonial siden 1889

CIRKUS MIEHE
Dir. E. Pfänner
AARHUS

N. P. Petersen
Aarhus off. Slagtehus
Kommissions- og Slagterforr. en Gros
Grundl. 1902 Tlf. 25406

H. MØLLER NISSEN
Aarhus off. Slagtehus
Tlf. 23583

PETERSEN & WINTHER
Chokolade en Gros
Mejlgade 55 Aarhus

Hanbergs Bogtrykkeri

AARHUS

A. Juncher Høeg

Skotøjsfabrik

Vesterbrogade 32 Aarhus

M. SIESING $\frac{A/S}{S}$

Dansgade 11

Tlf. 40106

Aarhus

Folketeatret

AARHUS

Pfaff Symaskiner

Park Allé 7 Tlf. 25100
AARHUS

Aage Heidemann

TLF. AARHUS 23500 (Kalde nr.)

CARL CHRISTENSEN

IMPORT AF AUTOMOBIL-RESERVEDELE

Silkeborgvej 39

Aarhus

Tlf. 57700

Odense

København

A/S Auning
Savværk og Tømmerhandel

Paul Rødvig
Aut. Elektroinstallatør
Tlf. Risskov 9356

Georg Hofmann
Rosengade 15 Aarhus

Victor Hansen
Smede og Maskinværksted
AARHUS

H. Brandes
Slagtermester Aabyhøj

B. Thystrup
Fabrikation af Farver og
kemiske Artikler
Tlf. Aarhus 4 1563 Viby J.

Aarhus Køle-Service
Duevej 4 Aarhus

Brødrene Eskildsen
Aabyhøj

Peder Jensen
Fiskeexport
Aarhus Tlf. 29231

A. Jespersen & Søn
Murer- og Entreprenørfirma
Lystrupvej 50 - Risskov
Tlf. Aarhus 78077

Ejnar Mikkelsen

Murer- og Entreprenørfirma

Aarhus

BJØDSTRUP MEJERI

pr. Rønde

Tlf. Rønde 212

Aabyhøj Maskinfabrik
Aabyhøj Aarhus

**Den Danske
Ærmebladefabrik**
Fredensgade Aarhus

P. Hansen & Søn
Blikkenslager
Frederiks Allé 122 Aarhus
Telefon 21580

I/S Thomsens
Magasiner
Aaboulevarden 60 Aarhus

Wermund Rasmussen
Tlf. 24017
Vesterallé 20 Aarhus

**Frederiksbjerg
Autohandel**

Jægergaardsgade 103
Tlf. Aarhus *33911

A/S P. WALLMANN & Co.
Guldsmedegade 22
AARHUS

E. Dalgaard Sørensen A/S
Betonvarefabriker
Silkeborgvej 41 Aarhus

TAGE JENSEN
v/ Ceres
Tlf. 22199 Aarhus

FOTORAMA

Tlf. 659

Viborg

Gudenaadalens Bryggeri

Aage Th. Kjeldsen
Bjerringbro Tlf. 25

Bjerringbro Motor Compagni

Aut. Ford Forh.
Tlf. 173

A/S Bjerringbro Savværk

Bjerringbro Pumpefabrik

»Grundfoss« Dybfoss«
(Bjerringbro Pressestøberi)

Arne Rahbek

Herning Tlf. 1885

SAJYKA

A. m. b. a.
HERNING

Helmer Rasmussen

Møbel- og Ligkisteforretning
Skolegade 7 Herning

Hjørring Møbel- og Madrasfabrik

K. Ellingsøe

Nørregades Farvehandel
Nykøbing M Tlf. 531

Søren Larsen & Sønners

Skibsværft

Nykøbing Mors

Skow & Co. A/S

Viborg

Velkommen i »PALÆ«
Viborg Borger- og Haandværkerforening
Tlf. 881
Niels Bugges Kro & Bækkelund
Pavillon

Bjerringbro Bygningsnedkeri
v/ Aage D. Madsen
Tlf. 93

Marcus Hansen

Bjerringbro kontante
Tlf. 6 Manufakturforretning

REKLAME OG TRYKSAGER af enhver art

MIDTJYSK REKLAME - BUREAU %

Bredgade 9 Herning Tlf. 1952

M. Svendsen & Co.

Herning

Poul Krøjsgaard's Trikotagefabrik
Herning Tlf. 406 - 1985

Stort Udvalg i Broderi og Strømper
Søstre Pedersen
Østergade 36 Tlf. 106 Herning

Hans Jensens Eftf. Trikotagefabrik

IKAST

Tlf. 24

Nykøbing Jern & Staal

Grønnegade 12

Nykøbing M

Tlf. 600

vibonet

ELEGANT OG LET

fra VIBO, VIBORG

Jørgen Pedersen

Automobilforretning
Viborg

S. Hedegaard

Motor- og Cyklehandler
Rødkærbro Tlf. 43

— Besøg —

Rødkærbro Kro

Tlf. 9 Rødkærbro

Automobilforretningen »Vulkan«
Aut. G. M. Forhandler

K. Knudsen
Holstebro Tlf. 1100 (fl. Lin.)

Kaj Krøjsgaard Bomuldsvæveri

Tlf. 834

Herning

Carstensens KLÆDEFABRIK A/S

Brønderslev

JUNGS BOGHANDEL

STEPHAN AGGER Skive

Rugemaskinen

»PRIMULA«

Bøvlingbjerg

Morsø Støbegods

Disputats om de onde år

Århus universitet har antaget en doktordisputats om modstandsarbejdet og særlig om faldskærmsfolkenes virksomhed.

Til forsvar for den filosofiske doktorgrad har Århus universitets humanistiske fakultet antaget en disputats »Special Forces i Danmark«, skrevet af kantor og lektor i Odense Jørgen Hæstrup.

Forfatteren, der selv var aktivt med i modstandskampen, og som i naturlig konsekvens heraf kender modstandskampen indefra, har siden 1947 arbejdet på sit værk omhandlerende begivenhederne fra 9. april 1940 til 29. august 1943. Han agter dog ikke at begrænse sine studier blot til denne periode, men er allerede i gang med en fortsættelse af bogen — en fortsættelse, der skal fortælle om tiden efter 29. august.

Lektor Hæstrup har koncentreret sig om faldskærmsfolkenes virksomhed og om alle de yderst nyttige forbindelser fra Storbritanien til

Danmark. Han har imidlertid for at skrive sin bog måttet gennemgå alt, hvad man har haft mulighed for at fremskaffe om modstandsarbejdet i nævnte tidsrum. Det er forfatterens opfattelse, at et virkeligt videnskabeligt studium af det foreliggende materiale kan kaste nyt lys over begivenhederne i de onde år og give den brede befolkning muligheder for langt bedre end hidtil at kunne bedømme alt, hvad der skete.

Det er hans håb, at værket vil bidrage til, at offentligheden nok så meget bedømmer modstandsbevægelsen udfra, hvad den udrettede i tiden inden 5. maj i stedet for, som det nu så ofte er tilfældet, at bedømme modstandsbevægelsen udfra omkring og efter 5. maj.

Hvordan den 19. september markeres.

I anledning af arrestationen af det danske politi for nu 10 år siden holdes der en række mindehøjtideligheder.

Buchenwald-klubben samler sine medlemmer om morgenen kl. 9 ved fællesgraven på Bispebjerg.

Man samles derefter til en frokost i National Scala, og kl. 15 sætter man hinanden stævne i Odd-Fellow-Palæets store sal.

Her taler bl. a. justitsministeren, politiets orkester spiller, sangkoret synger, og Svend Methling læser digte om frihedskampen.

Enkerne efter afdøde politifolk, der har været i Buchenwald, er meget velkomne.

Ikke færre end 130 provinskolelærer stævner denne dag til København for at mindes dagen. Man har sparet sammen i længere tid. De 95 fra Århus har således samsparet 2000 kr. og københavnernes 3000 kr.

Til arrangementerne er der naturligvis indbudt en række gæster

uden for de deporteredes kreds.

Formanden for Buchenwald-klubben, civiloverbetjent S. Julsgård Larsen havde håbet, at alle Buchenwald-folk ville sætte hinanden stævne i København den 19., men Ålborg og Odense har begge tradition for at mindes denne dag i deres egen by, og denne tradition har de ikke villet bryde.

Amalienborg-klubben holder mindefest med bl. a. kongen og arveprins Knud som gæster.

På politiets bygninger flages der den 19. septbr. på halv stang til kl. 12 og derefter på hel.

Radioen bringer i løbet af aftenen stålbandsoptagelser fra dagens arrangementer.

Nærmere kontakt med sydslesvigerne

og filmsaftener til fordel for stævnet i 1955

Det har fra starten af Kammeraternes Hjælpefond været et ønske at kontakte danske sydslesvigerne, der også havde oplevet gestapos indespærring.

Dette synes nu at skulle lykkes, idet der er truffet aftale om, at lederen af fondens kontor, arkitekt H. Kornbeck skal tale i Sydslesvig 19., 20., 21. og 22. oktober.

Ifølge fondens fundats kan dansk-sindede sydslesvigere optages som medlemmer.

Denne vedtagelse stammer allerede fra 1945.

I løbet af vinteren vil der blive arrangeret en del K-H-aftener bl. a. i Århus, Horsens, Kolding, Sønderborg, Haderslev og Esbjerg.

Der vil blive holdt foredrag og den gribende tonefilm »Hjemkomsten« vil blive forevist.

Disse aftener ventes at ville give et pænt overskud, der anvendes til 10-års stævnet for hjemkomsten fra de tyske lejre.

Der bliver gratis adgang, men der vil ved indgangen være lejlighed til at erlægge entreen — så kan hver især selv bestemme, hvad de takserer deres gode helbred til.

I Paris har modstandsbevægelsen hædret mindet om de jødiske landsmænd, som nazisterne likviderede.